

Чен Люсін,
аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Фонтанська дорога, 4, м. Одеса, Україна

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

У статті актуалізовано проблему творчого розвитку студентів у класі постановки голосу на основі творчого потенціалу вокального мистецтва. Вказано на два аспекти вокальної підготовки: технологічний та художньо-образний, серед яких перевага у самостійній та викладацькій діяльності досі знаходиться на боці технології володіння вокальним голосом. Обґрунтовано функції вокального мистецтва, що зумовлюють його творчий потенціал: культурологічна, ментальна, творчо-розвивальна (індивідуально-особистісна). Зроблено акцент на педагогічному ресурсі вокальної лірики у реалізації функціонально-сміслових векторів вокальної підготовки майбутніх учителів музики.

Ключові слова: вокальна підготовка, вокальне мистецтво, творчий потенціал вокальної підготовки, майбутні вчителі музики.

Останнім часом в освітньому просторі України і Китаю спостерігається тяжіння молоді до творчої самореалізації у вокальному мистецтві. Це стосується як дітей, школярів, так і студентів. Дисципліна постановки голосу в педагогічних ВНЗ також є найбільш привабливою для майбутніх учителів музики; інколи, саме у сольному співі майбутні фахівці знаходять перспективу для подальшої спеціалізації та фахового кар'єрного росту у майбутньому.

Вокальна підготовка в педагогічних університетах має свою специфіку, оскільки вже на рівні підготовки бакалаврів до фахових компетенцій відноситься володіння методикою роботи з дитячим голосом, його постановки. Змістовою частиною вокальної підготовки є також орієнтація на засвоєння методики роботи з дитячим репертуаром, з вокальними ансамблями різних типів голосів тощо. Між тим, цілком зрозумілим є потреба студентів і до виконавського самовдосконалення у вокальному мистецтві, оскільки без якісного показу неможливо навчити якісно співати дітей.

Одним зі складних питань у вокальній підготовці майбутніх учителів музики є кваліфіковане володіння власним «виконавським інструментом» – вокальним голосом. Це передбачає високий ступінь сформованості умінь вокально-технологічного процесу виконавства, що орієнтує студентів на виконавсько-технологічний контекст вокальної підготовки, який потребує уваги до роботи резонаторів, до розвинення вокальної теситури, визначення голосового діапазону, орфоепічних аспектів виконання, технології вокального дихання тощо.

Оскільки технологічний процес є найскладнішим у вокальному мистецтві, є передумовою подальшого набуття виконавської майстерності, питання творчого контексту сольного співу майбутнього вчителя музики інколи відходить на другий план, інколи на нього взагалі не вистачає часу, між тим як творчий потенціал вокальної підготовки майбутнього вчителя музи-

ки є досить суттєвим фактором успішності їхньої вокально-педагогічної та вокально-артистичної діяльності. Недарма останнім часом у питаннях вокальної підготовки студентів у Китаї все частіше актуалізується проблема художнього аспекту вокального виконавства. Саме в художньо-виражальному потенціалі сольного та ансамблевого співу закладені можливості для творчого саморозвитку майбутніх учителів музичного мистецтва.

Отже, оптимізація творчого розвитку та особливо саморозвитку студента-вокаліста потребує визначення специфічних ознак творчого потенціалу вокальної підготовки майбутнього вчителя музики.

Стосовно вокального виконавства з методичної точки зору важливими є узагальнення видатних викладачів вокалу, осмислення їхніх методичних порад та рекомендацій, у тому числі, й творчо-виконавського аспекту. Зокрема, це досвід та рекомендації, що залишили такі музиканти, як М. Глінка, А. Гулак-Артемівський, С. Лемешев, М. Лисенко, зокрема й співаки О. Благовідова, А. Нежданова, Н. Обухова, Ф. Шаляпін та інші. Їхні поради та досвід стали предметом методичного узагальнення в дослідженнях і працях В. Багадурова, Д. Лебедева, В. Навротського, Л. Тумакової, М. Янковського та ін. Вчені О. Комісаров, А. Саркісян, В. Ємельянов розкривають технологічні та методичні аспекти вокальної діяльності та співацького творчого процесу з позицій фонетичного та фонопедичного підходів; також Л. Азарова, Л. Дерев'яно акцентують увагу на вокально-мовленнєвому аспекті. Синтез виконавського та методичного аспектів вокальної підготовки представлений у дослідженнях Л. Василенко, Т. Млечко, В. Чаплін, В. Юшманова, А. Яковлевої. Звертаємо також увагу на висвітлення педагогічних аспектів вокальної підготовки в працях О. Дилецького, Л. Пашкіної, А. Філіпова та інших науковців. Аналіз творчого потенціалу та творчих здібностей

представлений у дослідженні Г. Панченко. О. Єрошенко досліджує емоційну сферу у вокальній творчості; Ю. Єлісовенко, С. Сібієва – театральний компонент майстерності виконавця-вокаліста. Безпосередньо художній тип особистості вокаліста та його емоційний слух стали предметом дослідження В. Морозова.

Стосовно творчих аспектів вокальної підготовки у дослідженнях китайських вчених, можемо стверджувати, що творчий та художній аспекти виконавства стають усе актуальнішими на сучасному етапі становлення та розвитку китайської вокальної школи, в межах якої активізується проблема засвоєння європейських традицій та шкіл вокального виконавства (Ву Гуолінг, Ху Дуньє). Сутність художньо-виконавської вокальної підготовки розкрита у дослідженні Чжана Яньфена; інтерпретаційна культура педагога вокаліста є предметом дослідження Пан На; вокально-сценічна майстерність майбутнього вчителя музики та методика її формування представлено у дослідженнях Ван Лея.

Отже, вокальна підготовка вчителя музики досліджується вченими з різних точок зору, зокрема й творчості. Між тим розмаїття творчого потенціалу вокальної підготовки майбутнього вчителя музики потребує теоретичного узагальнення.

Мета статті полягає у висвітленні функціонально-сміслових векторів творчого потенціалу вокальної підготовки майбутніх учителів музики.

Завдання: обґрунтувати функції вокального мистецтва у суспільстві; представити сутність художньо-творчого контексту вокального мистецтва та підготовки майбутніх учителів музики; дати визначення поняттю «творчий потенціал вокальної підготовки вчителя».

Як відомо, феномен творчості розкривається через відповідність продуктів творчої діяльності особистості, її результатів параметрам новизни та цінності: чи є ці результати новими та значущими для суспільства або конкретної особистості для її розвитку або розвитку інших, чи є вони цінними, оригінальними, нестандартними або дуже якісними і через це цінними, але й не оригінальними. В останньому випадку вони є цінними для творчого розвитку особистості, для реалізації її творчого потенціалу, розвитку творчих якостей. З таких саме позицій розмірковують про творчість психологи (Д. Богоявленська, Л. Виготський, І. Іванов, А. Маслоу, В. Моляко, С. Науменко, К. Роджерс, С. Рубінштейн, В. Смирнов, Г. Сельє, К. Тарасова та інші), філософи, культурологи минулого та сучасності (В. Андрущенко, Г. Багіщев, А. Бергсон, М. Бердяєв, І. Бойченко, А. Бичко, С. Грузенберг, І. Зязюн, А. Мисуню, Г. Сковорода, В. Соловйов, Ф. Шеллінг, ін.), педагоги (Н. Гузій, В. Ражніков, С. Сисоєва, В. Черноус та інші).

Художній аспект вокальної підготовки є досить різноманітним сам по собі, на що вказує у своєму дослідженні Чжан Яньфен, яке присвячене вокальній художньо-виконавській підготовці [6]. Цікавим є той

факт, що дослідник аналізує та узагальнює саме роботи китайських вчених, педагогів-вокалістів, предметом уваги яких є емоційний, художньо-образний контексти вокального виконавства. Отже, цей аспект стає предметом розгляду не лише дослідників України, але й Китаю. Зокрема, він охоплює проблематику художньо-інтонаційної сфери виконавства, про що пишуть Ву Гуолінг, О. Чурікова-Кушнір, П. Панченко та ін.; емоційно-артистичної (Ю. Єлісовенко, О. Єрошенко, Ін Ює, М. Сидорова, Ху Дуньє), художньо-самовиражальної (А. Васильєва, Ван Шаньху, Р. Сладкопєвєц, Чжан Яньфен).

Зробимо спробу конкретизувати сутність творчого потенціалу вокальної підготовки майбутнього вчителя музики, враховуючи різні контекстно-творчі напрями. Вихідним положенням нашого дослідження є теза про те, що в основі творчого потенціалу вокальної підготовки майбутнього вчителя музики полягає культурологічна методологія, в межах якої виокремлюється індивідуально-творчий напрям досліджень та теорій. Отже, функція культуротворення самого вокального мистецтва впливає як на зміни та еволюцію культурних процесів у суспільстві, так і на творчий або духовний портрет окремої особистості. Ця теза дозволяє змоделювати дві взаємозв'язані проєкції творчого потенціалу вокального мистецтва: зовнішню – суспільно-культурну, а також внутрішню – особистісно-індивідуальну. Розкриємо їх більш докладно.

Суспільно-культурна визначається тим, що вокальне мистецтво має величезний культуротворчий потенціал. У ньому знаходить своє відображення весь процес розвитку художньої культури, починаючи з фольклорно-міфологічної творчості людини до сучасного вокального мистецтва як вияву субкультури, урбанізації, інформатизації суспільства тощо. Через еволюцію вокального мистецтва можна прослідкувати весь хід розвитку культури в цілому. Це пояснюється тим, що вокал є найбільш демократичним та доступним видом музикування. Він допомагає людині виявити свій духовний світ, емоції, прагнення, передати їхній смисл іншим. Завдяки синтезу слова та музичної інтонації він найбільш адекватно сприймається слухачами. Крім того, в самій вокальній діяльності, яка є доступним видом художньої творчості, є усі можливості охопити різноманітні стилі, жанри, напрями музичного мистецтва та його функції у суспільстві, включаючи й розважальний.

Зміни стилів, жанрів вокального мистецтва, з одного боку, підпорядковувалися ідейним процесам перетворення суспільств, а з іншого, сприяли їх закріпленню та розповсюдженню, оскільки вони відображали їх динаміку і смисл. Культуротворення вокального мистецтва сполучається з ментальною його функцією. З одного боку, це питання етнокультури, фольклору, народної творчості, а з іншого – питання структурування суспільства за соціальними групами,

субкультурами, кожна з яких має свої вокальні уподобання, свій «вокальний портрет».

Ментальна функція торкається також фахових властивостей музикантів-виконавців, зокрема, й вокалістів. За визначенням О. Оганезової-Григоренко, професійний менталітет вокалістів – це соціокультурний полікомпонентний феномен, сукупність системоутворювальних професійних якостей особистості (психофізіологічні, когнітивні, духовні та морально-етичні якості, світосприйняття, креативне мислення, музичні здібності, музичний слух, художньо-естетичний смак) і поведінки (професійна культура й етика, професійне сумління, самостановлення, самовдосконалення, самовираження, самоєфективність, професійна майстерність); це сформована досвідченість фахівця у музично-виконавчій професійній діяльності [2, с. 9]. Приймаючи у цілому таке визначення, звертаємо увагу на те, що автор вказує на систему утворення професійних якостей, тобто на процес їх створення, формування в умовах фахової вокально-виконавської діяльності. Отже, без творчості, творчої діяльності не може здійснюватися й процес творення.

Культуротворча та ментальна функції вокального мистецтва закономірно відбиваються на вокальній підготовці майбутнього вчителя музики і розвивають його творчі якості, посилюючи творчий потенціал вокальної підготовки. З одного боку, через засвоєння культуротворчого потенціалу вокального мистецтва студенти розширюють свій духовний простір, занурюються у світ інших культур, народів, через їх мистецтво відчують дух епохи. З іншого, вони орієнтуються у сучасних стилях, субкультурних уподобаннях молоді та набувають певної вокальної соціокультурної компетентності. Окрім зазначеного, саме вокальне мистецтво допомагає творчо досягнути ментальний рівень обраного фаху, досягти вищого акме рівня, відчутти свою приналежність до фахової спільноти.

У такому контексті ментальність вокального мистецтва зв'язує соціокультурний аспект вокальної творчості з внутрішньо-особистісним, індивідуальним. Пояснюючи цю позицію, звернемося до наукових положень та закономірностей. Так, наприклад, В. Черніченко стверджує, що результатом освіти можна вважати розвиток особистих та професійних якостей, що стосуються фахової праці, а також інтелігентність та загальну культуру особистості, здатність адаптуватися в соціальному та соціокультурному середовищі, що постійно змінюється, крім того, здатність сприяти позитивним змінам цього середовища, використовуючи власні особистісні та професійні можливості [5, с. 47]. Отже, в процесі набуття фахової освіти закономірно формуються й відповідні до неї якості фахівця. Така закономірність вписується в гуманістичну парадигму щодо цінності людини, культури як цілісної духовно творчої системи. З цього приводу І. Зязюн посилався на думку А. Швейцера, який стверджував, що коли суспільство впливає на індивіда більш потужно, ніж індивід на суспільство,

починається деградація культури, оскільки у цьому випадку з необхідністю зменшується визначна величина духовних та моральних задатків людини [1].

Учитель музики не лише володіє вокальним виконавством, здатний здійснювати постановку голосу школярам, він ще має активно застосовувати й творчий потенціал самого вокального мистецтва. А для цього необхідно володіти власним творчим ресурсом щодо його опанування. Як стверджує А. Філіпов, вокально-педагогічна діяльність – це діяльність, пов'язана з розвитком здібностей до сприйняття і виконання вокальної музики і формуванням на цій основі мислення, що виробляє емоційно-ціннісне, художньо-естетичне ставлення особистості до дійсності, до збагнення основних істин цивілізації, пошуку сенсу життя і своєї діяльності, самореалізації [4]. За висловленням М. Сидорової, студент-вокаліст має володіти професійною культурою, під якою розуміється комплексна характеристика рівня професійної компетентності та виконавської майстерності вокаліста, його ставлення до вокального мистецтва як сфери професійної діяльності та до себе як суб'єкта вокальної творчості [3].

На думку М. Сидорової, вокальну підготовку студентів музично-педагогічних факультетів слід розглядати як процес, спрямований на максимальний розвиток у них здатності до глибокого розуміння змісту музичних образів та втілення їх у досконалій співацько-виконавській формі. Розвиток вокально-технічних навичок студентів також потребує пильної уваги. Підкреслимо, що особливого значення слід надавати не лише актуалізації власних співацьких відчуттів, а і усвідомленню студентами теоретичних засад голосоутворення людини, зокрема учнів дитячого і юнацького віку [3].

Отже, спираючись на творчо-розвивальну функцію самого вокального мистецтва, студенти – майбутні вчителі музики – досягають виконавського та педагогічного професіоналізму та творчого розвитку. Окрім того, вони набувають компетентності якісно та мобільно застосовувати ті чи інші твори як педагогічний резерв у розвитку визначених ними та актуальних для учнів творчих якостей. Серед найбільш важливих є емпатія, відчуття емоційного світу героя, від імені якого виконується твір. Ця здібність передбачає розвинений емоційний досвід співака. Як показує практика, такий досвід ґрунтується на оволодінні широкою палітрою вокального репертуару невеликих за формою творів, але різноманітних за образно-почуттєвою характеристикою. До таких належить вокальна романсова лірика. Остання, у свою чергу, має певну історію розвитку, виникає та розвивається майже в усіх стилях та напрямках мистецтва. Педагогічному потенціалу вокальної лірики будуть присвячені наші подальші розробки.

Отже, вокальна підготовка майбутніх учителів музики – складний і багатоаспектний процес, який має потужний мотиваційно-виконавський ресурс для студентів, які обирають сольний спів як фахову спеціалізацію

на подальшу проєкцію життєтворчості. Найбільш вагомими складниками вокальної підготовки, які спрямовані на розвиток особистості вчителя музики – технічне оволодіння вокальним інструментом – власним голосовим апаратом та вміннями і компетенціями щодо досягнення такого оволодіння учнями; збагнення емоційно-творчої палітри вокального мистецтва, його художньо-образного змісту. Останній напрямок поки залишається менш дослідженим, але актуалізованим практикою підготовки фахівців як в Україні, так і в Китаї.

Вагомим педагогічним ресурсом у цьому процесі є творчий потенціал самого вокального виконавства, що виявляється через зовнішню – суспільно-культурну, а також внутрішню – особистісно-індивідуальну – траєкторії, які зумовлюють функції

вокального мистецтва у суспільстві та у підготовці майбутніх вчителів музики. Обґрунтовано наступні функції: культурологічна, ментальна, творчорозвивальна. Саме вони й визначають функціонально-сміслові вектори вокальної підготовки майбутніх учителів музики.

Отже, творчий потенціал вокальної підготовки майбутніх учителів музики – феномен, який ґрунтується на культурологічній, художньо-ментальній та творчорозвивальній проєкціях вокального мистецтва, котре історично виконує відповідні до зазначених проєкцій функції, які цілеспрямовано можуть бути застосовані в педагогічному процесі підготовки студентів у класі постановки голосу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн И. Культура в контексте политики и образования / И. Зязюн // Искусство и образование. – 1998. – № 2. – С. 2-9.

2. Огонезова-Григоренко О. В. Формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук / О. В. Огонезова-Григоренко. – Одеса : Б. в., 2009. – 21 с.

3. Сидорова М. Б. Формирование профессиональной культуры вокалиста в процессе подготовки в вузе культуры и искусства: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / М. Б. Сидорова. – М. – 2005. – 19 с.

4. Филиппов А. В. Педагогическая система формирования готовности студентов к вокально-педагогической деятельности: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (музыка)» / А. В. Филиппов. – М. – 2005. – 19 с.

5. Черниченко В. И. Педагогика высшей школы: Курс лекций по разделу «Дидактика» / В. И. Черниченко. – М.: МГУКИ, 2002. – С. 47.

6. Чжан Яньфен. Художньо-виконавська підготовка вокаліста як проблема музичної педагогіки Китаю / Чжан Яньфен // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 6 (193), Ч. II. – Луганськ, 2010. – С. 174-180.

REFERENCES

1. Zyazyun, I. (1998). Kultura v kontekste politiki i obrazovaniya [Culture in the context of politics and education]. *Iskusstvo i obrazovanie – Arts and education*, 2, 2-9 [in Russian].

2. Ohonezova-Hryhorenko, O. V. (2009). Formuvannia profesiinoho mentalitetu maibutnix vokalistiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Forming professional mentality of future singers in the process of professional training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odessa : B. v. [in Ukrainian].

3. Sidorova, M. B. (2005). Formirovanie professionalnoy kultury vokalista v protsesse podgotovki v vuze kultury i iskusstva [Forming professional culture of a singer in the process of studying at a university of culture and arts]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow [in Russian].

4. Filippov, A. V. (2005). Pedagogicheskaya sistema formirovaniya gotovnosti studentov k vokalno-pedagogicheskoy deyatel'nosti [Educational system of preparing students for vocal and pedagogical activities]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow [in Russian].

5. Chernichenko, V. I. (2002). *Pedagogika vysshey shkoly: Kurs lektsiy po razdelu «Didaktika»* [Pedagogy of higher school: lectures in Didactics]. Moscow: MHUKY [in Russian].

6. Chzhan, Yanfen (2010). Khudozhno-vykonavska pidhotovka vokalista yak problema muzychnoi pedahohiky Kytaiu [Artistic and performing training of a singer as an issue of music education in China]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko national university*, 6 (193), 174-180. Luhansk [in Ukrainian].

Чен Люсин,

*аспірант кафедри музикального мистецтва та хореографії,
Южноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
ул. Фонтанская дорога, 4, г. Одесса, Украина*

ТВОРЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ВОКАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ

В статье актуализирована проблема творческого развития студентов в классе постановки голоса на основе творческого потенциала вокального искусства. Вокальная подготовка в педагогических университетах имеет свою специфику, поскольку уже на уровне подготовки бакалавров к профессиональным компетенциям относится владение методикой работы с детским голосом, его постановка. Содержательной частью вокальной под-

готовки вляється також орієнтація на усвоєння методики роботи з дитячим репертуаром, вокальними ансамблями різних типів голосів і тому подібне. Указано на два аспекти вокальної підготовки: технологічний (владення голосовим вокальним апаратом) і художньо-образний (творческа составляющая вокального исполнительства). Сделан акцент на преимущество технологической составляющей в самостоятельной и преподавательской деятельности занятий вокалом. Вокальная подготовка будущих учителей музыки – сложный и многоаспектный процесс, имеющий мощный мотивационно-исполнительский ресурс для студентов, выбирающих сольное пение как профессиональную специализацию на дальнейшую проекцию жизнетворчества. Показано, что творческий потенциал самого вокального исполнительства обусловлен следующими функциями, которые он выполняет в обществе и в подготовке будущих специалистов в области художественного образования, а именно: культурологическая, ментальная, творчески развивающая. Именно они и определяют функционально-смысловые векторы вокальной подготовки будущих учителей музыки. Творческий потенциал вокальной подготовки будущих учителей музыки – феномен, основанный на культурологической, художественно-ментальной и творчески развивающей проекциях вокального искусства, которое исторически выполняет соответствующие указанным проекциям функции, в свою очередь, они могут быть целенаправленно применены в педагогическом процессе подготовки студентов в классе постановки голоса. Сделан акцент на вокальной лирике как педагогическом ресурсе, который обеспечивает накопление эмоционального опыта, способствует реализации функционально-смысловых векторов вокальной подготовки будущих учителей музыки.

Ключевые слова: вокальная подготовка, вокальное искусство, творческий потенциал вокальной подготовки, будущие учителя музыки.

Cheng Luxin,
*post-graduate student, Department of Music Arts and Choreography,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
4, Fontanska Doroha Str., Odesa, Ukraine*

CREATIVE POTENTIAL OF FUTURE MUSIC TEACHERS' VOCAL TRAINING

The article deals with the issue of students' creative development in the process of vocal training on the basis of the creative potential of vocal arts. Vocal training at pedagogical universities has its specificity, because at the level of training Bachelor-degree students, the mastering of methods of working with child's voice and voice-training are considered as the main professional competences of students. The vocal training also involves mastering the techniques of working with child repertoire, ensembles with different types of voice, etc. There are two aspects of vocal training – technological (mastering the vocal apparatus), as well as artistic and imaginative (the creative component of vocals). Special attention is paid to the advantage of the technological component in the process of training. Vocal training is considered as a complex and multi-aspect process which has powerful motivational and performance resource for students majoring in vocals. The creative potential of singing is predetermined by the following functions: culturological, mental, as well as creative and developmental. They determine the functional vectors of future Music teachers' vocal training. The creative potential of students' vocal training is based both on culturological, artistic and mental, as well as creative and development directions of vocal arts, which perform the corresponding functions, so they can be purposefully applied in the educational process. Besides, in the article, vocal lyrics is considered as a pedagogical resource which provides the emotional experience, contributes to the realisation of functional and meaningful vectors of future Music teachers' vocal training.

Keywords: vocal training, vocal arts, creative potential of vocal training, future Music teachers.

Подано до редакції 24.10.2016

Рецензент: д. пед. н., проф. О. Є. Реброва